

Kinderopvang voor iedereen

Samen aan de slag

Module Sociale functie

Totale duur van de module: 2u

1. INHOUD

Kinderopvang staat vandaag hoog op de maatschappelijke en politieke agenda. Er is een groeiende tendens om kinderopvang als een recht en een basisvoorziening te zien. Opvang moet niet alleen de combinatie tussen arbeid en gezin mogelijk maken, maar ook de opvoeding en het samenleven in het gezin ondersteunen, bijdragen tot een optimale persoonlijke en sociale ontwikkeling voor elk kind en de maatschappelijke participatie van het gezin mogelijk te maken. Dit begrijpen we als de sociale functie van de kinderopvang.

Deze module wil de deelnemers laten kennismaken met de verschillende aspecten van deze functie van de kinderopvang en de betekenis daarvan voor kinderen en ouders.

De vele getuigenissen vanuit de DVD "Childcare stories" of andere filmfragmenten maken dit levendig. De soms vage definitie van "sociale functie" wordt hierdoor tastbaar. Ook concrete zaken komen aan bod, zoals voorrangbeleid, flexibiliteit, diversiteit en ouderbetrokkenheid. Er is ruimte voor uitwisseling en tijd om te reflecteren om zo samen te komen tot concrete acties.

2. DOELSTELLINGEN

- De deelnemers hebben inzicht in het begrip 'sociale functie' en de maatschappelijke opdracht van kinderopvang
- De deelnemers kunnen het begrip 'sociale functie' vertalen naar de lokale context en de eigen kinderopvang
- De deelnemers begrijpen de link tussen 'sociale functie' en de regelgeving m.b.t. de voorrangsgroepen
- De deelnemers kunnen benoemen hoe zij vandaag als kinderopvang al bijdragen tot de sociale functie
- De deelnemers kunnen benoemen hoe zij vandaag als samenwerkingsverband (Lokaal Overleg Kinderopvang, Huis van het Kind,...) al bijdragen tot de sociale functie
- De deelnemers kunnen in kaart brengen welke aspecten lokaal nog onvoldoende aan bod komen om de sociale functie te verwezenlijken
- De deelnemers kunnen benoemen hoe het samenwerkingsverband hierin ondersteunend kan zijn
- De deelnemers formuleren concrete acties om in de toekomst te werken aan sociale functie, samen of apart

3. OVERZICHT VERLOOP

Fase	Groepsverdeling	Activiteit	Materiaal
1 10 min	Plenair	<ul style="list-style-type: none"> • Korte inleiding over inhoud en doel van deze module • Opwarmingsoefening 	<ul style="list-style-type: none"> • Powerpoint dia 1-2 • Flap • Stiften • Post-its
2 10 min	Plenair	Kort theoretisch kader door de begeleider	Powerpoint dia 3-7
3 45 min	Plenair Individueel	DVD "Childcare stories" <ul style="list-style-type: none"> • Opdracht 1: luisteren en individueel noteren • Opdracht 2: luisteren en individueel noteren • Uitwisseling in groep 	<ul style="list-style-type: none"> • Powerpoint dia 8 • Post-its en stiften • DVD: Hoofdstuk 3 • DVD: fragmenten uit Hoofdstuk EXTRA
PAUZE 5 min			Powerpoint dia 9
4 30 min	Individueel In groepjes	<ul style="list-style-type: none"> • Opdracht 3: individueel nadenken en noteren • Opdracht in groepjes: brainstormfiche opstellen 	<ul style="list-style-type: none"> • Powerpoint dia 10 • Stiften • Post-its • Ballonnen
5 20 min	Plenair	<ul style="list-style-type: none"> • Evaluatie • Collectieve actiefiche opstellen • Concrete afspraken ivm opvolging van de fiche 	<ul style="list-style-type: none"> • Powerpoint dia 11 • Fiche

4. UITWERKING

Fase 1
10 min
-
PPT
dia 2

Inleiding

- Geef de deelnemers mee wat er op de agenda staat. Vertel dat er één of meerdere vergaderingen gesproken zal worden over de sociale functie van kinderopvang en licht toe hoe dit in zijn werk gaat. (gebruik van verschillende modules en verloop)
- Geef een korte inleiding rond de inhoud van de module

Deelnemers gaan onmiddellijk aan de slag met een **opwarmoefening**: een brainstorm rond de vraag: **Waarom is kinderopvang belangrijk?**

Het doel van deze eerste oefening is om de deelnemers te laten nadenken over het belang van kinderopvang. Waarom en voor wie is kinderopvang belangrijk? Ouders, kinderen, maatschappij...

- Vraag aan de deelnemers om een paar minuten stil te staan bij deze vraag
- Schrijf de vraag in het midden van de flap
- Naam van deze flap: **FLAP 1 Waarom is kinderopvang belangrijk?**
- Verdeel stiften en post-its in de groep
- Ieder deelnemer noteert zijn antwoorden op een post-it (1 post-it per antwoord)
- Plak de verschillende post-its op de flap en lees ze voor
- Flap blijft even geparkeerd
- Kom hierop terug tijdens FASE 2

Fase 2
10 min
-
PPT
dia 3-7

Theoretisch kader

Vorbereiding: tekst 'maatschappelijke functie van de kinderopvang': zie bijlage 1

- Vertel kort aan de hand van de PowerPoint over de betekenis van de kinderopvang voor kinderen, ouders en haar maatschappelijk opdracht (dia 4-5)
- Verwijs naar flap 1 "Waarom is kinderopvang belangrijk": wat is er al gezegd? Waar is er nog niet aan gedacht? Doe een korte uitwisseling met de groep hierrond
- Verder naar volgende dia (7): wat betekent de realisatie van de sociale functie concreet? Overloop de verschillende begrippen op de slide. Vraag eventueel aan de groep of ze andere zaken willen aangeven

In dia 7 worden de **voorrangsregels** vernoemd. Zijn die door iedereen gekend? Zo niet, kan dit kort toegelicht door de voorzitter of door één van de deelnemers die op de hoogte is. Is er nood om hier dieper op in te gaan? Zo ja, kan dit een thema zijn dat verder uitgediept wordt in fase 4 of fase 5 of in de module 'toegankelijkheid'.

Praktijk

Neem nu de tijd om te luisteren naar de praktijk zowel vanuit het perspectief van ouders als het perspectief van de opvang.

Hier is gekozen om dit te doen aan de hand van het bekijken van filmfragmenten uit de DVD 'Child care stories'. Voor de voorbereiding van het gebruik van deze DVD: zie punt 7.

Je kan echter ook anders te werk gaan en een ervaringsdeskundige in de armoede uitnodigen in je groep via een organisatie als De Link of een lokale armoedevereniging en met hen in gesprek gaan (zie punt 5 voor contactgegevens).

Je kan in je groep ook andere filmfragmenten bekijken die mensen in armoede aan het woord laten. Zie achteraan in punt 5 voor een lijst waaruit je kan kiezen. Je bekijkt deze fragmenten best ook op voorhand zodat je weet welke thema's aan bod komen.

OPDRACHT 1: perspectief ouders

DVD fragmenten uit Extra's (duur 12min)

- Vertel kort over de inhoud van de DVD
- Vraag aan de groep om te kijken naar enkele fragmenten waarin ouders vertellen wat zij verwachten van de kinderopvang
- Individueel of per 2 noteren ze op een post-it de belangrijkste verwachtingen die ze gehoord hebben
- Verzamel de post-its en cluster ze op een flap per thema
- Naam van deze flap: **FLAP 2 Verwachtingen van ouders**

OPDRACHT 2: perspectief opvang

DVD Hoofdstuk 3 (duur 8min)

- Zelfde oefening als opdracht 1
- De deelnemers bekijken de verhalen van de medewerkers
- Individueel of per 2 noteren hoe deze medewerkers antwoorden hebben geformuleerd aan noden van ouders
- Verzamel de post-its en plakt ze op een flap
- Naam van deze flap: **FLAP 3 Mogelijke oplossingen**

Tijd voor uitwisseling en discussie

Geef een kort samenvatting van de 3 flappen. Wat is er allemaal aan bod gekomen?

Vraag naar reacties, bedenkingen... Zorg voor ruimte om uit te wisselen rond verschillende zaken, zoals verwachtingen van ouders, medewerkers, eigen ervaringen, ...

Acties formuleren

OPDRACHT 1: welke acties gaan wij ondernemen?

- Iedere deelnemer denkt 5 minuten na op welke nood/verwachting van ouders men prioritair wil inzetten. In deze fase speelt vooral de eigen ervaring, context, visie. Er moet nog niet gedacht worden aan de haalbaarheid en het hoe, ...
- De deelnemers noteren dit op een ballon en zoeken naar partners met hetzelfde thema op de ballon.
- Deelnemers met dezelfde ballon vormen samen een groepje

OPDRACHT 2 - in groepjes

De groepjes met dezelfde ballon werken samen rond de volgende vragen.

Geef deze vragen op papier aan de groepjes (zie bijlage 2)

- Wordt er al iets gedaan rond deze nood/verwachting als individuele voorziening en als lokaal netwerk?
- Wat kunnen wij als netwerk nog meer doen?
- Wat zijn de uitdagingen?
- Wat hebben wij nodig om de uitdaging aan te gaan en aan deze nood tegemoet te komen of deze verwachting waar te maken?
- Wie kan wat doen, op welk niveau? Bv de individuele voorziening, samenwerking tussen voorzieningen, Lokaal Overleg Kinderopvang, andere partners...

Elk groepje noteert het resultaat van deze opdracht op de brainstormfiche (zie bijlage 3).

TIP: Weet je nog niet precies welke concrete acties je kan ontwikkelen om tegemoet te komen aan deze nood of verwachting, dan kan je overwegen om één van de uitdiepingsmodules te volgen, vb de module 'samenwerken met toeleiders' of 'toegankelijkheid'.

Evaluatie/bespreking

Elke groep stelt zijn brainstormfiche voor en geeft een korte uitleg.

Vragen voor de bespreking in groep:

- Welke acties kunnen we samen verder opnemen?
- Hoe worden de fiches opgevolgd? Vb Kunnen we deze fiche aan één persoon/organisatie toevertrouwen voor verdere opvolging?
- Kan dit een vast agendapunt worden voor volgende bijeenkomsten...? Of een (half)jaarlijkse evaluatie?

Noteer het resultaat van de bespreking en de acties die door het netwerk samen zullen opgenomen worden in de collectieve actiefiche (zie bijlage 4).

5. WERKINSTRUMENTEN

- Inleidende achtergrondtekst over de sociale functie 'Maatschappelijke functie van de kinderopvang', bestemd voor de begeleider: zie bijlage 1
- Vragenlijst (fase 4): zie bijlage 2
- Brainstormfiche (fase 4): zie bijlage 3
- Actiefiche (fase 5): zie bijlage 4
- Powerpoint 'Sociale functie'
 - DVD Childcare stories: bestellen via e-mail bij KO.Secretariaat@kindengezin.be

Alternatieven om het over de impact van armoede in het algemeen te hebben:

- Reportage Panorama: "Arm Vlaanderen"
 - <https://www.youtube.com/watch?v=h2GSQd9bC0Q>
 - Kinderen en hun ouders in armoede vertellen over hun ervaringen: hoe is het om in een sociale woning op te groeien? Waarom is het moeilijk om aan werk te geraken? Hoe komen alleenstaande mama's en papa's (17'30") rond? Wat is generatiearmoede (19'17" en 30')? Emotionele impact (37')? Vrije tijd kinderen (41'40")? Rol kinderopvang (6'24" en 14'22")?
- "Armoede is geen eigen keuze" Victoria Deluxe
 - <http://www.victoriadeluxe.be/dag-tegen-armoede/>
 - <https://vimeo.com/109574698>
 - Film met getuigenissen van mensen in armoede. Wat doet armoede met je? Welke boodschap willen deze mensen geven aan de maatschappij?

- “Tegoare sterker” Provincie West-Vlaanderen
 - <https://www.youtube.com/watch?v=wNAdLQRIY24>
 - Wat is armoede? Wat doen verenigingen waar armen het woord nemen? Wat betekent dit voor de mensen die hier lid van zijn?
- <http://www.hoopverlening.be/> (het tweede filmpje gaat over kinderopvang)

Contactgegevens vinden van een ervaringsdeskundige in de armoede kan via De Link vzw:
<https://www.delinkarmoede.be/>

Contactgegevens van een vereniging waar armen het woord nemen kan via
<http://www.netwerktegenarmoede.be/over-ons/onze-verenigingen/lijst-verenigingen>

6. MEER WETEN

- Sociale bibliotheek Kind en Gezin
<http://www.kindengezin.be/kinderopvang/sector-babys-en-peuters/diversiteit-en-toegankelijkheid/sociale-bibliotheek/>
- <https://vbjk.be/nl/themas>
- Ambitietekst Sociale functie van de Kinderopvang, Vlaams Welzijnsverbond
- Informatie van Kind en Gezin over voorrangsgroepen, diversiteit en voorrangsbepaling:
<https://www.kindengezin.be/img/voorrangsgroepen.pdf>
- Vandenbroeck, M. (2005), Pedagogisch management in de kinderopvang, SWP Amsterdam
<https://vbjk.be/nl/publicaties/pedagogisch-management-in-de-kinderopvang>
- Ecce ama, childcare learning network. (2009-2014), Kinderopvang met sociale functie: een plaats waar kinderen, ouders, medewerkers en buurt elkaar ontmoeten. SWP Amsterdam
<https://vbjk.be/nl/publicaties/kinderopvang-met-sociale-functie>
- Advies Kinderrechtencommissariaat (2011-2012/14), Kinderopvang als kwaliteitsvolle basisvoorziening
- Handleiding buurtgericht kinderopvang. VBJK
<https://vbjk.be/nl/publicaties/buurtgerichte-kinderopvang>
- Het pedagogische raamwerk van Kind en Gezin
<https://www.kindengezin.be/kinderopvang/sector-babys-en-peuters/pedagogische-aanpak/memoq-pedagogische-raamwerk/>

7. VOORBEREIDING DVD 'CHILD CARE STORIES'

Childcare Stories brengt de verhalen van **ouders** uit verschillende Europese landen en **medewerkers** in de kinderopvang.

De verhalen van de ouders vertellen over kinderopvang als een onmisbare schakel in het leven van ouders om maatschappelijke rollen te kunnen opnemen, over de verschillende betekenissen van kinderopvang (kinderopvang is meer dan opvang terwijl ouders aan het werk zijn) en hoe het vinden van opvang geen evidentie is.

De verhalen van de medewerkers in de kinderopvang geven weer hoe ze hinderpalen hebben weggewerkt om aan de noden van de ouders tegemoet te komen.

Bekijk de filmfragmenten die je selecteert zeker ook van tevoren om in te schatten of deze geschikt zijn voor je publiek.

DVD fragmenten selecteren

- Hoofdstuk 3 kan volledig getoond worden.
- Hoofdstuk EXTRA bevat interviews met ouders. In de lijst hieronder vind je een overzicht van de thema's.
 - In paars: een suggestie van selectie van fragmenten op basis van de beschikbare tijd
- Antero:
 - bekendmakings- en inschrijvingsbeleid, in het bijzonder de impact van onthaal en
 - administratie op de toegankelijkheid
 - partner in de opvoeding
- Ayda:
 - bekendmakings- en inschrijvingsbeleid, in het bijzonder de impact van wachtlijsten
 - dialoog met ouders
- Ertan en Nürtin:
 - partner in de opvoeding
- Fatma: 1'50
 - partner in de opvoeding
- Tatiana:
 - bekendmakings- en inschrijvingsbeleid, in het bijzonder reden opvang
- Lisete: 3'45
 - bekendmakings- en inschrijvingsbeleid, in het bijzonder de impact van wachtlijsten
 - flexibiliteit, in het bijzonder vroege en late opvang
 - partner in de opvoeding

- Melanie:
 - flexibiliteit, in het bijzonder lange opvangtijd
 - dialoog met ouders
- Nico:
 - partner in de opvoeding
 - vaderbetrokkenheid
- Ronny:
 - dialoog met ouders
 - vaderbetrokkenheid
- Samira en Mohammed: 5'30 (tonen van 1 tot 4)
 - flexibiliteit, in het bijzonder nachtopvang
 - partner in de opvoeding
 - vaderbetrokkenheid
- Stefan: 2'
 - dialoog met ouders
 - partner in de opvoeding
 - vaderbetrokkenheid
- Tatiana:
 - bekendmakings- en inschrijvingsbeleid, in het bijzonder reden opvang

Bijlage 1

De maatschappelijke functie van kinderopvang

Kinderopvang staat vandaag hoog op de maatschappelijke en politieke agenda. Er is een groeiende tendens om kinderopvang te zien als een recht en een basisvoorziening. Voor elk gezin dat kinderopvang wenst zou opvang niet alleen de combinatie tussen arbeid en gezin moeten mogelijk maken. Kinderopvang moet ook de opvoeding en het samenleven in het gezin ondersteunen en bijdragen tot een optimale persoonlijke en sociale ontwikkeling voor elk kind. In België wordt algemeen aanvaard dat kinderopvang verschillende functies heeft.

Economische functie

Dank zij kinderopvang kunnen ouders werken, werk zoeken of een opleiding volgen. Door het ondersteunen van kinderopvang maakt de overheid het mogelijk dat zowel mannen als vrouwen hun gezin kunnen combineren met werk.

Het creëren van gelijke kansen voor mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt is een belangrijk aspect van deze economische functie. Kinderopvang is ook een belangrijke randvoorwaarde om lager geschoolde, werkloze ouders toe te leiden naar de arbeidsmarkt.

Pedagogische functie

Kinderopvang biedt een omgeving waar een kind de nodige prikkels krijgt om zich te ontwikkelen en om zijn identiteit op te bouwen. Het leert er andere kinderen en volwassenen kennen en kan er experimenteren met het samen zijn. In de kinderopvang leren kinderen al van jongs af aan met diversiteit omgaan.

De kinderopvang en de opvoeding thuis zijn complementair. De kinderopvang hoeft geen plaats te zijn die op thuis lijkt, maar een milieu waarin het verschil met thuis maximale kansen biedt.

Sociale functie

Kinderopvang biedt ontwikkelings- en socialiserende kansen aan kinderen. Ouders ontmoeten er andere ouders en kunnen er steun vinden. Kinderopvang kan een belangrijke bijdrage leveren aan het streven naar een sociaal rechtvaardige maatschappij door de uitsluiting van kansengroepen tegengaan en hun integratie helpen bevorderen. Daarom is het voor sommige ouders absoluut noodzakelijk dat ook zij op kinderopvang beroep kunnen doen. Zij vinden niet altijd toegang tot de kinderopvang, zeker ouders die niet of onregelmatig werken.

Kwaliteitsvolle kinderopvang

Kwaliteit in de kinderopvang is de mate waarin de drie functies met elkaar verzoend worden, rekening houdend met de concrete omgeving waarin ze gevestigd is.

Internationaal wetenschappelijk onderzoek toont aan dat kwaliteitsvolle kinderopvang essentieel is om kinderen alle kansen te geven. Het heeft positieve effecten op de verstandelijke, sociale en emotionele ontwikkeling van kinderen.

Kinderopvang die niet aan bepaalde kwaliteitsvoorwaarden voldoet kan, negatieve effecten hebben. Deze zijn groter bij kinderen uit gezinnen met een lage socio-economische achtergrond. Kinderopvang kan dus van grote betekenis zijn voor kinderen in armoede en bijgevolg een belangrijke rol spelen in de strijd tegen armoede.

Kinderopvang voor iedereen

In Vlaanderen is men zich bewust van de nood aan een kwaliteitsvolle kinderopvang en er wordt werk van gemaakt.

Bij een vluchtige blik op het landschap van de kinderopvang valt echter als grootste probleem de aanwezigheid van wachtlijsten op: veel ouders kunnen niet zomaar met hun kinderen in de dagopvang terecht.

Niet alle ouders vinden hun weg naar de kinderopvang en komen op wachtlijsten terecht. Kinderen uit kansarme gezinnen en uit gezinnen met een migratie-achtergrond hebben nog altijd maar half zo veel kansen om een goede en betaalbare plek te vinden dan leeftijdsgenootjes uit de middenklasse.

Als wij het uitgangspunt hanteren dat de kinderopvang naast de economische en de pedagogische functie ook een sociale functie te vervullen heeft, wordt het snel duidelijk dat dit gebrek aan gelijke kansen in de toegang tot kinderopvang extra aandacht vereist. Het gaat in de eerste plaats voornamelijk over kansarme gezinnen, allochtone gezinnen, eenoudergezinnen, kinderen van werkloze ouders en ouders in opleiding.

Toegankelijkheid

De sociale functie houdt in dat kinderopvangvoorzieningen voor een zo breed mogelijke groep van ouders toegankelijk moeten zijn. Wat zijn hierbij de drempels? En welke groepen zijn momenteel

ondervetegenwoordigd in de kinderopvang?

Wie dit zijn en welke drempels zij ervaren, is context gebonden. Er zijn duidelijke verschillen in regio's, wijken en tussen voorzieningen.

De kinderopvangvoorziening (alleen) kan moeilijk een invloed hebben op sommige drempels. Een netwerk creëren, waarin verschillende actoren een rol krijgen als toeleiders, is een belangrijke stap om de toegankelijk te vergroten. Je hebt de buurt nodig om van kinderopvang een rijke ontmoetingsplaats te maken.

Kinderopvang als ontmoetingsruimte: partnership en participatie

Sociale functie is meer dan werken aan toegankelijkheid voor kansengroepen en het aanpakken van drempels. Sociale functie realiseren betekent diversiteit in de voorziening binnen brengen en ermee kunnen omgaan. Het 'omgaan met verschillen' is een fundamenteel aspect binnen de sociale functie. Een gepast ouderbeleid, dat die diversiteit erkent en een plaats geeft, draagt bij tot een kwaliteitsvolle kinderopvang. Waar verschillen samenkomen, is dialoog noodzakelijk. Wanneer kinderdagverblijf en ouders goed samenwerken, dan verloopt de overgang van thuis naar de opvang veel soepeler voor kinderen.

Kinderopvang is een "ontmoetingsruimte" tussen voorziening en ouders en tussen ouders onderling. Dergelijke ontmoeting met andere ouders ontstaat niet vanzelf, zeker niet bij bepaalde doelgroepen. Sociaal minder vaardige ouders hebben een steuntje in de rug nodig. Hier ligt een kans om als kinderopvangvoorziening bij te dragen aan dit aspect van de sociale functie.

De ervaring wijst uit dat jonge kinderen een uitstekend sociaal bindmiddel zijn, omdat de dagelijkse opvoedingsvragen door iedereen gedeeld kunnen worden. Opvoedingsonzekerheid, het blijven zitten met vragen over de opvoeding, is iets wat ouders in de eerste plaats willen opnemen met andere ouders, en dan pas met specialisten. Het delen van opvoedingservaringen met andere ouders en professionals kan voor ouders een belangrijke praktische en emotionele steun betekenen.

Bronnen

- Vandenbroeck, M. (2005), Pedagogisch management in de kinderopvang, SWP Amsterdam
- Ecce ama, childcare learning network, Dirk Brants. Sociale functie in de kinderopvang
- Ecce ama, childcare learning network. (2009-2014), Kinderopvang met sociale functie: een plaats waar kinderen, ouders, medewerkers en buurt elkaar ontmoeten. SWP Amsterdam
- Advies Kinderrechten Commissariaat. (2011-2012/14), Kinderopvang als kwaliteitsvolle basisvoorziening
- Rapport: Publieke diensten en armoede. Kinderopvang

Bijlage 2

Fase 4 - opdracht in groepjes

- Wordt er al iets gedaan rond deze nood/ verwachting als individuele voorziening en als lokaal samenwerkingsverband ?
- Wat kunnen wij nog meer doen?
- Wat zijn de uitdagingen?
- Wat hebben wij nodig om de uitdaging aan te gaan en aan deze nood tegemoet te komen of deze verwachting waar te maken?
- Wie kan wat doen, op welk niveau? Bv individuele voorziening, samenwerking tussen voorzieningen, LOK, andere partners....

Bijlage 3

Fase 4 - brainstormfiche

Thema van deze fiche	Wat willen we doen?	Wat hebben we nodig?	Mogelijke concreet acties?	Niveau van de actie (individuele actor, groep, subgroep, ...)

Bijlage 4

Fase 5 - ollectieve actiefiche

Thema	Concrete acties	Planning	Wie volgt dit op?